

מאוצרות הפרשה

ברש"י: ויוצא אותנו החוצה הביא מדברי המדרש אמר לו צא מאצטגנינות שלך, שראית כמזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן. ומקשים העולם והא כבר נולד ישמעאל קודם שקרא לו השי"ת שם אברהם, ומוכח שלא נגרמה סיבת הלידה של אברהם מחמת שינוי שמו.

ויש לתרץ עפ"י מה שכתב רש"י בפסוק (להלן פסוק ח) 'לזרעך נתתי את הארץ' וגו', אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה. ולכך נכתב 'לזרעך נתתי', אף שעדיין לא קבלו את הארץ. ולפי"ז יש לומר דאף כאן מיד כשאמר לו השי"ת אברם אינו מוליד אברהם מוליד והריני מוסיף לך אות על שמך, היות שאמירתו של הקב"ה כאילו עשויה, הרי זה כאילו כבר עשוי, ונחשב הדבר כאילו כבר נוסף על שמו, ותיכף ומיד כבר היה יכול להוליד, ואף שבפועל עדיין לא הוסיפו לו את שמו. (שם)

ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (טו, טז) וברש"י: "אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבוא אליו! לימדך שעשה תרח תשובה".

כאשר היה רבנו שמואל אליעזר איידלס, המהרש"א, ילד צעיר, שמע את הלומדים בית המדרש העוסקים בדברי רש"י על כך שתרח עשה תשובה. אחד הלומדים תהה: מנין לחז"ל שתרח עשה תשובה? ייתכן שהקב"ה העניק חלק לתרח בעולם הבא מפאת מעשיו הטובים של אברהם כמו שאמרו חז"ל "ברא מזכה אבא". הלומדים פלפלו בשאלה זו וניסו למצוא לה תשובות והוכחות ממקורות שונים. ניגש שמואל אליעזר הקטן ואמר שלדעתו חז"ל למדו זאת מן הפסוק עצמו. שכן התורה אומרת "ואתה תבוא אל אבותיך", אבותיך – לשון רבים. משמע שלא רק תרח יהיה בן עדן, אלא גם נחור, אביו של תרח – אף הוא נמצא בגן עדן. ומדוע זכה נחור אף הוא לגן עדן? אין זאת כי אם שעשה תרח תשובה, ובזכות תשובתו של תרח – הכניסו אף את נחור אביו לגן עדן, מדין ברא מזכה אבא... (במחשבה תחילה)

והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו (טז, יב) - ב"טללי אורות" הביא שרבי שמעיה אליעזר דיכובסקי שמע מה"חפץ חיים" על אופיים של בני ישמעאל. הדברים הובאו כמענה לשאלה אם לעלות לא"י. וכך מספר השואל: "בטרם הספקתי להביע בפניו את שאר החששות שבליבי, וביחוד החשש הגדול למצב הביטחוני בא"י, בגלל בני ישמעאל המתנכלים לכל יהודי אשר יושב שם, כי רק כמה שנים חלפו מאז טבח חברון (שהיה בתרפ"ט), ובזה הוכחה לעין כל טיבה של החיה הטורפת ששמה ישמעאל, שבפראות ובאכזריות גדולה התנפלו על בני הישיבה, ולא חסו אפילו על נשים וטף. אבל הוא הקדימני בשאלה זו, ולא הייתי נצרך להעלות שאלה זו כלל... וכך אמר: "הנה התורה אומרת על ישמעאל: "והוא יהיה פרא אדם", הלא ידוע דהתורה היא נצחית. ואם היא אומרת על ישמעאל "והוא יהיה פרא אדם", הרי משמעותו שישמעאל יישאר לנצח פרא אדם. ואפילו יתאספו כל עמי התרבות שבעולם, וירצו לחנק את ישמעאל ולעשותו כבן תרבות, שלא יהיה פרא אדם - הלא ודאי לא יוכלו בשום אופן, ולא יעלה בידם כלל. כי לא בן תרבות הוא. דהתורה העידה עליו שיהיה פרא אדם, ויהיה - פרושו גם לעתיד, לנצח. ואפילו אם ישכיל ישמעאל ללמוד, ויהיה עו"ד וכדומה, אז יהיה עו"ד פרא אדם. ואם ישכיל להיות פרופ', אז יהיה פרופ' פרא אדם. כי הפראות שבו לא תסור ממנו לנצח. ונאנח ואמר: אוי! מי יודע מה הפרא אדם הזה עלול עוד לעשות לעמי" באחרית הימים. סיים את שיחתו ואמר: מ"מ, אין חשש זה צריך להיות עיכוב מלעלות לא"י, ובירך אותי בברכת 'עלה לשלום וה' יצליח דרכך'. ונפרדתי ממנו לשלום".

לך לך.. אל הארץ אשר אראך (יב, א) אומר רש"י לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. וכע"ז הביא במדרש לתת לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. ולפי"ז י"ל שלכן לא גילה לו את הארץ מיד, כי אם היה מגלה לו להיכן הולך אז ההליכה היתה הכשר מצווה, וכעת שלא גילה ההליכה עצמה היא מצווה ולכן מוגיע שכר על כל פסיעה ופסיעה. (רבי ברוך בער מקמניץ)

ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם (יב, ח) החפץ חיים היה מפרש מפני מה דייק הכתוב מקום מושב אברהם אבינו, אלא הענין שמצינו שנאמר על עסק התורה וקיום מצוותיה, כלל גדול, "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" וגו' וכשם שאנו רואים כשאדם פותח עסק, מחפש ומברר היכן המקום היותר מתאים לזה, שיהיה לו קונים הרבה וכדו', ושם קובע את מקומו, כן חובת האדם, שצריך לבקש ולחפש היכן המקום שיהיה יותר מתאים ונכון לקיום מצוותיו יתברך, ואברהם אבינו דקדק בקביעת מקום מושבו, שיהיה במקום שבו מזדמנים אורחים הרבה, לקיים בהן מצות הכנסת אורחים וללמדם אמונה בה', ולכן אמר הכתוב שהיה מקום בין שתי עיירות גדולות, בית אל והעי, וכמו שמביא רש"י בשם המדרש בפרשת וירא (כא) ויסע משם אברהם ארצה הנגב... שכשחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים נסע לו משם. (רבי שלמה בלוק זצ"ל מתלמידי הח"ח)

שם. ברש"י: אהלה כתיב, בתחילה נטע אוהל אשתו ואח"כ נטע את שלו. יש להבין למה עשה שתי אוהלים אחד לעצמו ואחד לאשתו, הלא די להם באוהל אחד לו ולאשתו, וכמו שמצינו אצל יעקב (להלן לא, ג) ויבוא לבן באוהל יעקב ובאוהל לאה וגו', וכתב רש"י אוהל יעקב הוא אוהל רחל שהיה יעקב תדיר אצלה. הרי שהיה דר יעקב באותה אוהל של רחל ואף שהיה לו עוד נשים, ומכל שכן אברהם שהיה לו רק אשה אחת, בודאי היה ראוי שידור באוהל אחד עם שרה.

ויש לבאר שכונת שתי אוהלים אלו הייתה בכדי לקבל את הגרים, וכמו שמבואר בגמ' (סוטה י) שאברהם היה עושה פונדק ומאכיל את העוברים ושבים ומלמד אותם לברך לפני הקב"ה, שהקריא שמו של הקב"ה בפי העוברים ושבים עיי"ש, ובודאי בכדי שיוכל לדבר על לבם ויתקבלו דבריו היה צריך לעשות כן בתוך אוהלו במקום צנוע, שאז לא יתביישו לאכול אצלו ויוכל לדבר על לבם.

ומעתה על כרחך הוצרכו שתי אוהלים, שהלא בודאי היו צריכים גם לגייר את הנשים, ואברהם אינו יכול להתניחוד עם הנשים, משום כן הוצרך לעשות אוהל מיוחד עבור שרה שהיא תקבל שם את הנשים לגיירם.

ולפי"ז יתבאר באופן נפלא הטעם שהקדים להקים את אוהל שרה קודם שהעמיד את אוהלו, שהיות שעיקר כונת אותם שני אוהלים שהקימו כדי לגייר אנשים וללמדם, לכן ראוי להקדים את הנשים, וכפי שמצינו במתן תורה שקרא הקב"ה לנשים תחילה דכתיב (שמות יב) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ואמרו חז"ל (שפיר"ח ב) כה תאמר לבית יעקב היינו הנשים, ותגיד לבני ישראל אלו האנשים, ולכך גם כאן הקדימו להקים את אוהל שרה שמגיירת את הנשים ואח"כ את אוהל אברהם המגייר את האנשים. (זרע שמשון)

ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (טו, ה)

מסירות נפש למען כל יהודי!

וַיְבֹא הַפְּלִיט וַיְגַד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאֶלְנֵי מִמְרָא הָאֶמְרִי אַחִי אֲשָׁכַל וְאַחִי עֶנְר וְהֵם בְּעַלְי בְּרִית אֲבָרָם (י"ד, י"ג) ובמדרש (בר"ר מ"ב, ח'): "ויגד לאברהם העברי וכו', רבי יהודה אומר: כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד."

לכאורה יש להבין: מדוע דוקא כאן, כאשר התורה מציינת כי הפליט – שאינו אלא 'עוג' אשר פלט מן המבול – סיפר לאברהם כי לוט אחיינו נפל בשבי, היא מוצאת לנכון להדגיש את מעלתו של אברהם אשר יכול היה לעמוד מעבר אחד בו בזמן שכל העולם עומד מולו מן העבר האחר?

את התשובה, נבין בעקבות המעשה הבא: היה זה ביום מן הימים, כאשר אל ביתו של הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל נמלט יהודי, אשר הרג את אחד מערביי ירושלים בשגגה. התסיסה בקרב הרחוב הערבי היתה עזה, ורבי יוסף חיים היה מודע היטב לסיכון שהוא נוטל על עצמו כאשר הוא מסייע ליהודי זה להמלט מידי של ההמון צמא הדם. ובכל זאת, רבי יוסף חיים לא היסס, ולא נחה דעתו עד שהסתיר את היהודי במקום סתר בו ידע כי לא תשיגנו יד ההמון. לבני ביתו, ששאלוהו מדוע הכניס עצמו בסכנה זו – השיב רבי יוסף חיים ואמר: "אילו ידעתי כי יהודי זה יזכה למשפט הוגן וישא בעונשו – אכן לא היה מקום שאתערב ואסכן את עצמי למענו... אולם ברור לי, כי ההמון תאב הנקמה לא יאפשר לו אפילו להגיע אל בית המשפט, אלא יקרע אותו כדג ברגע בו יפול לידו! במצב שכזה – ברור כי עלי לחמול על יהודי זה ולהצילו ממיתה שהוא אינו מחוייב בה!". ואכן, לחששם של בני הבית היה מקום. ההמון, אשר הבחין בכיוון מנוסתו של הבורח, הבין היטב כי רבי יוסף חיים הוא שסייע לו להמלט. משום כך, עד מהרה הגיעו שלוחיו של מושל העיר אל ביתו, והובילו אותו אל המושל שדרש כי יסגיר את היהודי הרוצח.

אולם רבי יוסף חיים, סירב. "לממשלה יש שוטרים, ותפקידם הינו למצוא את הפושעים ולהביאם לדין! ובכן, יתכבדו השוטרים, יחפשו את היהודי ויתפסוהו! אין זה מתפקידי לסייע להם!" השיב באומץ רב. גם כאשר איים עליו המושל כי ישליכהו אל בית הסוהר – לא שינה רבי יוסף חיים את דעתו, ואף הבהיר כי הכין עצמו לאפשרות זאת מראש, ועל כן הביא את הטלית והתפילין שלו עמו...

בטרם יממש את איומו, ניסה המושל לפעול במקביל בדרך נוספת. הוא גייס לעזרתו את אחד התקיפים שבין יהודי העיר, שהיה מקורב לרשות, והלה כינס אסיפה חשאית של ראשי הקהילה – אליה הוזמן גם רבי יוסף חיים עצמו, כאשר באסיפה זו הוחלט כי יש להסגיר את ההורג. אולם רבי יוסף חיים בשלו: הוא אינו מוכן להסגיר את היהודי – ויהי מה!

נוכח תגובתו של רבי יוסף חיים, בערה בו חמתו של אותו יהודי, והוא פרץ בצרור איומים קשים שהופנו לעברו של הצדיק. אולם רבי יוסף חיים פנה אליו ואמר לו: "שקול בדעתך לרגע, כיצד היית מגיב אילו היה מדובר בבנך יחידך... האם היית מפקיר אותו ביד ההמון המשולהב שיעשה בו שפטים? ודאי שלא! ובכן, דע לך, כי בדמנו, כיהודים – טבועה תכונה זו: אנו מוכנים למסור את נפשנו למען כל יהודי – כאילו היה בננו יחידנו!" הטעים רבי יוסף חיים. ואכן, התגובה האמיצה והכנה – פעלה את פעולתה, וחמתו של היהודי שככה...

והנה, נשאל: הן אמנם בנפשנו טבועה התכונה הזו, הגורמת לנו למסור את נפשנו להצלתו של מי מאחינו. אולם מהיכן קיבלנו את התכונה הזו של 'מסירות נפש'? הוי אומר: מאברהם אבינו, עליו כבר מלמדת התורה כי היה מוכן לעמוד מן העבר האחד, במסירות נפש, גם כאשר מולו עמד כל העולם כולו מן העבר השני!

ובכן, מכאן נבוא ליישב את הקושיה בה פתחנו, אולם לפני כן נקדים קושיה נוספת:

הנה רש"י במקום כבר הביא את דברי חז"ל הקדושים המלמדים, כי ה'פליט' אשר בישר לאברהם על שבייתו של לוט – היה לא אחר מאשר 'עוג', אשר פלט מהמבול, ועתה ביקש להביא לכך שיצא אברהם למלחמה בכדי להציל את אחיינו, מתוך תקווה שימצא את מותו במלחמה זו – מה שיאפשר לו, לעוג, לשאת את שרה אשתו... ולכאורה, אנו תוהים: מנין ידע 'עוג' שאברהם אכן ימסור את נפשו ויצא למלחמה כנגד ארבעת המלכים החזקים בכדי להציל את לוט? הלא מדובר היה על סיכון ממשי, ואברהם בהחלט יכול היה להחליט כי מדובר במשימה בלתי אפשרית! התשובה היא, מבאר האדמו"ר מסאטמר, כי 'עוג' היה מודע לאותה תכונה שאפיינה את אברהם אבינו, התכונה של 'אברהם העברי' – העומד מן העבר האחד במסירות נפש מול כל העולם כולו! משום כך, הוא היה משוכנע לחלוטין, כי ברגע בו תגיע לאזני השמועה על אודות שבייתו של לוט – הוא ירתם להצלתו, גם אם הדבר יהיה כרוך בסיכון חיי...

ובכן, מתורצת קושייתנו הפלא ופלא. שכן אמנם, דוקא כאן – מדגישה התורה את תכונתו של אברהם אבינו: "אברהם העברי" – משום שתכונה זו היוותה את הרקע לכל השתלשלות המאורעות המתוארת מכאן ואילך... (ללמדך' מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

אצבע שנחתכה וחזרו וחיברוה

שאלה: אצבע נתפסה בדלת ונחתכה לגמרי, ר"ל, ונסע לבית החולים ותפרו, ואמרו לו הרופאים שיקח עשרה ימים עד שהאצבע תתאחה שוב, האם מותר לחזור לבית? **תשובה:** כתוב ברמב"ם (טומאת מת פ"ב הל' ג'), איבר שלם שנחתך מן החי מטמא באוהל כמו מת שלם, עיי"ש, וכן נפסק בשו"ע (י"ד סי' ש"ט א') ואפילו של הכהן עצמו (נו"ב מה"ט סי' כ"ט), וכל זמן שעדיין מחובר קצת אינו מטמא, אבל עד שהאצבע תחזור ותתאחה הר"ז מחובר רק על ידי תפירות, וא"כ לכאורה עדיין מטמא באוהל, וכשניכר שהאיבר מחלים ודאי כבר אינו מטמא (אגרות משה י"ד ח"א סי' ר"ל, ספר "טהרת כהנים עמ' כ"א). לכן אסור לו ללכת לביהכ"נ שהרי מטמא שם את הכהנים, וכן לחזור לדירתו אם יש שכנים כהנים אסור כי נמצא שכל חדר המדרגות יש בו טומאה, ואפילו אם יסגור את דלת דירתו, הרי סוף טומאה לצאת ונחשב כאילו הדלת פתוחה, וכל הבנין טמא. ויש איסור על ישראל לטמאות את הכהן כמבואר ברמב"ם (הל' אבל פ"ג הל' ה) ולוקה עליו, וכן אסור משום "לפני עור" ומשום "וקדשתו". כהן שנחתכה לו האצבע אע"פ שהאצבע מטמאת באוהל אפשר להקל לכהן לחזור ולחברה הגם שבינתיים עובר בלאו של טומאה, ולצרף את דעת הש"ך (י"ד סי' קנ"ז סק"ג), שמתיר לעבור על איסור דאורייתא להצלת איבר. (ספר "טומאת כהנים" עמ' כ"א)

חידה שבועית

אי' Inee את אחת והתפרסת בלכות בן?

תשובה לחידה פר"ש: ליקטן בן עבר היו 13 בנים (י, בה-כט). תשובה לחידה השבועית: 2520.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות כץ – גולדברג ידלר לנשואי הבת הנכדה
משפחות כלפון להולדת הבן
מרכז העיר: משפחות טננולד – הרה"ג רבי שלמה גוטפריד להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחות צולק – הויזר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחות פופוביץ לנשואי הבן הנכד
משפחות קירשנבוים לנשואי הבן
משפחות גארוס להולדת הבן
משפחות צולק – הויזר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחות פופוביץ לנשואי הבן הנכד

הודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com